zarándoklatoknak, és élhessenek a jubileum adta kegyelmi eszközökkel.

Kék Emerencia

Alessandro M. Ravaglioli: Pszichológia. Tudományközi értekezés a személyiségről

Szent István Társulat – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2024. (ford. Karsai Nóra Mária)

Alessandro Maria Ravaglioli olasz katolikus pap és pszichológus; magyarul ez az első megjelent munkája, olaszul több könyv és publikáció szerzője. A kamarai adatlapja szerint pszichodinamikus terápiás szemléletben dolgozik, ez sok helyen megjelenik jelen kötetében is.

A könyv főcíme meglehetősen általános (ugyanez a címe például a Richard C. Atkinson, Ernest Hilgard és munkatársaik szerkesztette átfogó pszichológiai alapműnek is). Az alcím pontosítja, hogy a személyiség kérdésköre kerül a kötet fókuszába, azonban a 'tudományközi' jelző kérdéseket vet fel, hiszen a pszichológia *egy* konkrét, partikuláris tudomány, így némi ellentmondás rajzolódik ki. A kötet elején viszont egy teológiai bevezetőt olvashatunk (19–29.). Ezen szakasz elején a szerző megfogalmazza azt az egész kötetre jellemző vezérmotívumot, hogy vajon a pszichológia segítheti-e hitéleti tevékenységet. A kötet során ez többször összekapcsolódik pedagógiai szempontokkal (explicit módon lásd pl. 51.). A szerző szándéka *(intentio auctoris)* tehát úgy rekonstruálható, hogy a keretes szerkezetet biztosító teológiai kontextusban vizsgáljuk meg a pszichológia néhány szempontját a teológiával való párbeszéd és a hitéleti implikációk kibontása érdekében. Ez legitim célkitűzés lehet, azonban nem pszichológiai, hanem interdiszciplináris / teológiai természetű, és ennyiben is bírálható a kötetnek választott főcím. A kötet oly módon épül fel, hogy a Ravaglioli először általában a pszichológia tudományára fókuszál, ezt követően mutatja be a személyiséglélektan területét, majd fokozatosan elmélyíti a teológiai szempontokat.

A kötet eredeti kiadása 2006-os, tehát valójában lassan húszéves szöveggel van dolgunk. Ez azért lehet lényeges, mert a fejlődő empirikus tudományok ennyi idő alatt rengeteg új kutatási eredményt halmoznak fel, amely sok tekintetben visszahat magára a tudományág gondolkodásmódjára is (utalhatunk például a pozitív pszichológia sok hozzájárulására). A könyv szövege több helyen nehézkes, valószínűsíthető, hogy fordítási hibákat tartalmaz. (Például, 'szimpatikus illusztráció' [24.] helyett 'kedves illusztráció'; 'rideg elemzés' helyett 'szigorú elemzés' [223.]; 'hamisíthatóság' helyett 'falszifikáció' [224.] lehetne valószínűleg a megfelelő fordítás, és a sort még hosszan folytathatnánk.)

A szerző értékei közé tartozik, hogy jól választott irodalmi idézetekkel kapcsolja össze a bemutatott pszichológiai modelleket. A kötet során bevallottan Luigi M. Rulla koncepciójára támaszkodik főként, akit nagyra tart (lásd pl. „Rulla elmélete szerint, akit az előző fejezetben dicsértünk […]" [66.]). A bemutatott modellek főleg a dinamikus iskolához kapcsolódnak (lásd pl. Sigmund Freud, Otto Friedmann Kernberg), a kitűzött cél szempontjából fontos kapcsolódásokat hordoz Erik H. Erikson és Lawrence Kohlberg koncepciója is, ismertetésük releváns. Lényegesebb szerepet kaphatott volna azonban az amerikai egzisztenciális-humanisztikus megközelítés (pl. Abraham Maslow és Carl Rogers elmélete), annál is inkább, mivel Rulla terminológiája áthallásokkal bír ezen koncepciókra. Az is egy fontos szempont lehetett volna, hogy valósuljon meg Rulla kijelentéseinek reflexiója, így láthatná az olvasó, milyen

iskolákhoz kapcsolódó szempontokat olvas; sokszor dinamikus és humanisztikus terminusokat találunk.

A szerző ugyan említi Viktor E. Frankl munkásságát, és bemutatja a dimenzionálontológiát és az értékelméletet is röviden, azonban kötete zárófejezetében – amikor az emberi létmód dimenzióiról beszél – nem is utal rá, noha Frankl elméleti kerete alkalmas lehetne egy integratív megközelítés kidolgozására. A spirituális tudattalan kapcsán is fontos vonatkoztatási pont lehetett volna Frankl (lásd a tudattalan Isten koncepciója), Ravaglioli csak Jacques Maritain spirituális tudatelőttes-fogalmára hivatkozik (97.).

A szöveg stílusa eklektikus, a tudományos referenciákkal alátámasztott kijelentések mellett gyakran az az érzése támadhat az olvasónak, mintha prédikációt olvasna (lásd pl. 84–85.). Az egész kötetet végigkísérik a gyermekkönyvbe illő illusztrációk, amelynek szerepe szintén nem teljesen világos. A szerző által kitűzött célokhoz a teológia mellett elengedhetetlen a pszichológia és a filozófia tudományának mély ismerete is. Sajnos mind a terminológia, mind az elméletek bemutatása kapcsán elnagyolt, helyenként pontatlan bemutatásokkal találkozunk. Néhány filozófiai példa: a szerző egybemossa a platóni indulatos és vágyakozó lélekrészt (38.), vagy súlyosan téved René Descartes hatása kapcsán, amikor azt írja, hozzá kapcsolható az a megközelítés, hogy a lelki jelenségeket mechanizmusokként gondoljuk el (39.). Descartes ugyanis nem gondolja, hogy a léleknek *(res cogitans)* mechanizmusai lennének. De nem is folytatjuk a sort, inkább egy mélyebb filozófiai problémára utalunk. Ravaglioli feltett szándéka, hogy elkerülje a szcientizmust (lásd pl. 53.), azonban nagyon röviden tér csak ki a kérdésre, majd egy félig vicces képregényszöveggel intézi el (54.), noha óriási irodalma van a témának, és kulcskérdésről van szó. Amikor pedig a tudományos pszichológiáról elmélkedik, éppen egy fizikai modellt citál (61.), tehát épp ő maga él egy implicit szcientista feltevéssel, hogy „az a tudomány, ami olyan, mint a fizika". A könyv zárófejezetében Rulla háromdimenziós modellje kapcsán – melyből az első pl. az erkölcsi erősségekhez és gyengeségekhez kapcsolódik – is azért tekinti azt valósnak, mivel szigorú tudományos kutatások támogatták a rullai koncepciót (244.), azonban épp ez is egy szcientista pozíció, amennyiben a dimenziók léte az adott empirikus kutatástól függ. A kérdést sokkal mélyebb metapszichológiai-tudományfilozófiai alapozással lehetne megközelíteni, ami épp az interdiszciplináris kontextust is adekvát módon teremthetné meg. Sajnos a pszichológiai szakaszokról is hasonlót mondhatunk el, a terminológiai pontatlanságok kapcsán olykor nehéz eldönteni, hogy a fordításból vagy az eredeti szövegből fakadnak. Néhány pszichológiai elméleti és terminológiai példa: a szerző leegyszerűsítően keveri össze a freudi topografikus és strukturális modellt (47.), Hans Eysencket behavioristának mondja (51.), noha ő épp a biológiai személyiségelméletek kulcsszereplője; nem idiográfiai, hanem idiografikus módszer (56., 63.), operacionalizáció helyett operalizációt olvasunk (67.), egy helyütt Ravaglioli a karaktert a személyiséggel azonosítja egészen explicit formában (74.), ezt a sort is igen hosszan lehetne folytatni még. A felhasznált irodalmak főleg az olasz nyelvű forrásokra támaszkodnak, a nagyobb mértékű idegennyelvű szakirodalom szélesíthette volna a munka perspektíváját. A magyar kiadást lehetett volna többször gazdagítani az olasz művek magyar/angol nyelvű változatainak referenciáival.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a kötet célkitűzése nagyon fontos és ma is aktuális, azonban csak részben tud érvényes választ adni a teológia és a pszichológia viszonyának kérdésére. Ehhez ugyanis a pszichológia mély

és pontos ismeretére lenne szükség, illetve egy olyan filozófiai keretrendszerre, amelyben az eltérő episztemológiai státuszú kijelentések (mint pl. egy empirikus kutatás és egy szentírási mondat) reflektáltan helyezhetőek el. A pszichológia hitéleti relevanciájának kibontása (vagyis pasztorálpszichológiai szempontok) viszont jobban megvalósul a kötetben Rulla nyomán. A fentiek miatt azonban komoly hiányérzet maradhat az olvasóban, amikor a könyv végére ér. Bízunk benne, hogy a kötet problémafelvetését a jövőben új munkákban is láthatjuk, melyek a lehetséges irányok jobb kirajzolásában is a segítségünkre lehetnek.

Addig is, magyar nyelven a témához fontos olvasmány lehet a már említett Viktor E. Frankl: *A tudattalan Isten* (2018) című kötete, illetve utalhatunk például Urbán Szabolcs: *A vallásosság kötődéselméleti megközelítése* (2021) című könyvére is, amely szintén értékes hozzájárulásokat kínál a teológia és a pszichológia viszonyának elhelyezéséhez, illetve ahhoz, hogyan vizsgálhatja a pszichológus nonredukcionista módon a vallásos jelenséget.

Endrédy Balázs

Paul Verdeyen: Saint-Thierryi (sic!) Vilmos és a szeretet. Németalföld első misztikusa

Pannonhalmi Főapátság, Bencés Kiadó, 2023. (ford. Bakos Gergely OSB)

Paul Verdeyen (1935–) flamand jezsuita, az antwerpeni egyetem nyugalmazott tanára, a középkori németalföldi misztika jeles kutatója, akinek számos kötete jelent meg e témában franciául és holland nyelven. Kutatásának középpontjában a nagy hatású németalföldi misztikus, Jan van Ruusbroec (1293–1381) munkássága áll, s e misztika előfutáraként vizsgálja a szintén németalföldi (Liège mellett született) Saint-Thierry-i Vilmos (kb. 1075-1148) életművét, aki Clairvaux-i Szent Bernáttal együtt a középkori szeretetmisztika első nagy képviselője. Verdeyen jelen kötete eredetileg 2001-ben jelent meg hollandul *(Willem van Saint-Thierry en de liefde. Eerste mysticus van de Lage Landen),* és ezt megelőzően a szerző egy francia nyelvű monográfiában is tárgyalta Vilmos misztikáját (*La théologie mystique de Guillaume de Saint-Thierry,* 1990).

A könyv – amely Bakos Gergely OSB értő fordításában kerül a magyar olvasók kezébe, a Bencés Kiadó gondozásában és igényes kivitelben is egyben – hiánypótló mű a hazai irodalomban mind a misztika kutatása terén általában, mind pedig Saint-Thierry-i Vilmos személyét és munkásságát tekintve. Valójában a magyar olvasó jóval többet is kap az eredeti holland szövegnél, mivel a fordító gondos és alapos utánjárással számos helyen magyarázó jegyzettel látta el a szöveget, gazdag filológiai, történelmi, kulturális tudnivalókkal, amelyek segítik a középkori kontextus jobb megértését, a személyek, írásművek, helyek megismerését és Vilmos latin nyelven kifejtett gondolatainak könnyebb befogadását. Amint a kötet végén található *Fordítói megjegyzések*ből megtudhatjuk, a fordító az eredetiben helyenként hiányos biblikus és regulai utalásokat is kiegészítette, ráadásul nemcsak a lábjegyzetekben tüntette fel a hivatkozott művek magyar fordítását is (amennyiben azok rendelkezésre állnak), hanem egy rövid összefoglalást is készített Vilmos szövegeinek magyar megjelenéseiről (181.).

Mit tartalmaz tehát e kis kötet? A címével ellentétben nem találhatjuk meg benne Saint Thierryi Vilmosi szeretetkoncepciójának rendszeres kifejtését, mélyebb elemzését, ráadásul a szeretetmisztika témája is csak a könyv vége felé, annak utolsó nagy egységében kerül a vizsgálódás fókuszpontjába. Az előszót követő első nagy egység (tizenhárom rövid részben) Saint-Thierry-i Vilmos életét tárgyalja, aho-